

DOI: 10.31648/kpp.9202

Bartosz Zajac

Zakład Karny w Barczewie

ORCID: 0000-0002-4819-4313

bartoosz.z@interia.pl

Wpływ podkultury przestępczej na bezpieczeństwo jednostek penitencjarnych – ujęcie teoretyczne

Wstęp

W zakładach karnych w Polsce karę pozbawienia wolności odbywa 71 866 osób. Na tę liczbę składają się zarówno 63 390 skazanych oraz 8476 tymczasowo aresztowanych¹. Nie jest to populacja jednorodna; składa się m.in. z grypsujących, niegrypsujących (zwanych również frajerami) oraz osadzonych poszkodowanych (zwanych cwelami)², których umieszcza się w jednym z trzech typów zakładów karnych (zamknięty, półotwarty i otwarty) oraz czterech rodzajów zakładów (dla odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy, recydywistów penitencjarnych, młodocianych oraz odbywających karę aresztu wojskowego)³. Takie uregulowanie systemu odbywania kary pozbawienia wolności powoduje realizację ustawowych celów kary pozbawienia wolności, poddawanie skazanych zindywidualizowanym procesom resocjalizacyjnym czy też kierowaniem ich do odpowiednich zakładów karnych⁴. Pozwala również podejmować zróżnicowane próby oddziaływań na poszczególne grupy skazanych, w tym członków podkultury więziennej.

Celem artykułu jest analiza funkcjonowania części populacji więziennej – członków podkultury więziennej w kontekście ich wpływu na funkcjonowanie i bezpieczeństwo jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, jak również próba oceny sposobów

¹Zob. szerzej: *Miesięczna informacja statystyczna. Listopad 2022 r.*, <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka--miesieczna> (dostęp: 24.12.2022).

²S. Przybyliński, *Podkultura więzienna – wielowymiarowość rzeczywistości penitencjarnej*, Kraków 2005, s. 27–30.

³Art. 69–70 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 ze zm.).

⁴R. Suduł, *System penitencjarny w zapewnieniu bezpieczeństwa w Polsce*, „Studia i Analizy Nauk o Polityce” 2022, nr 2, s. 115.

przeciwdziałania zjawisku podkultury przez personel więzienny. Za potrzebą podjęcia takiej tematyki przemawia fakt, że podkultura więzienna, mimo wielu prób analizy zjawiska, jest nadal mało znana, zmienna i niejednoznaczna w zakresie swojego funkcjonowania.

Podkultura więzienna – próba charakterystyki

W odniesieniu do pojawienia się podkultury przestępczej istnieją dwie sprzeczne ze sobą teorie. Pierwsza z nich zakłada, że jest ona wynikiem deprywacji więziennej – więc pojawiła się jako rezultat odbywania kary pozbawienia wolności⁵. Druga teoria nosząca miano transmisyjnej wskazuje, że została ona przeniesiona ze środowiska naturalnego przestępców i odzwierciedla ich normy oraz wartości, jakimi kierowali się w swoim życiu przed odbywaniem kary pozbawienia wolności⁶.

Aktualnie najliczniejszą grupą podkultury więziennej są więźniowie grypsujący. Cechuje ich znaczny poziom demoralizacji, negatywny stosunek do administracji więziennej, jak również do innych skazanych spoza ich grupy⁷. Jak wskazuje Sławomir Przybyliński, podkulturę więzienną cechuje: 1) specyficzna hierarchia wartości oraz normy postępowania, 2) styl bycia wraz z zwyczajami więziennymi, 3) hierarchia społeczna i określone role więzienne czy też 4) wytwory podkulturowe, takie jak tatuaż, sztuka⁸ oraz zróżnicowane elementy gwary więziennej⁹. Autor ponadto podkreśla, że jest to najważniejsza grupa nieformalna w środowisku więziennym, która próbuje kształtować zachowania podkulturowe¹⁰.

Próbując uściślić definicję podkultury więziennej, można powołać się na Macieja Szaszkiewicza, który wskazuje, że jest to „zestaw norm moralnych i quasi-prawnych stworzonych przez społeczność osadzonych, które są alternatywne wobec norm poza murami więzienia”¹¹. Natomiast Anetta Jaworska podkreśla wieloznaczność terminu podkultura, nazywając ją drugim życiem, podkulturą drugiego życia, nieformalną organizacją społecznej instytucji, grypsersą czy też podkulturą przemocy¹². Według Antoniego Kępińskiego podkultura więzienna określana jest „grupą osób tworzącą i wyznającą specyficzne zasady, odrębne od powszechnie przyjętych w więzieniu.

⁵Szerzej: B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2007.

⁶M. Jastrzębska, *Krótką charakterystyka zjawiska nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Studia Gdańskie” 2010, t. VII, s. 161. Zob. też: T. Bulenda, *Kongresowe rekomendacje w reformie więziennictwa i zmianach w postępowaniu z więźniami – kontekst organizacji pozarządowych*, [w:] K. Jędrzejak, M. Kalamian, R. Poklek (red.), *20 lat działalności Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego. Refleksje i impresje jubileuszowe*, Kalisz 2013, s. 78–79.

⁷A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*, Warszawa–Olsztyn 2020, s. 9.

⁸Za: M. Jastrzębska, op. cit., s. 160.

⁹Szerzej: R. Rodasik, E. Ćwiertnia, J. Zat’ko, *Język podkultury więziennej – gwara, język migowy, tatuaż*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2013, nr 13.

¹⁰S. Przybyliński, *Na krawędzi więziennej egzystencji – skazani „cwaniacy” w soczewce podkulturowego spojrzenia*, „Resocjalizacja Polska” 2016, nr 11, s. 42.

¹¹Za: N. Niepytalska-Osiecka, *Słownictwo przestępcze za murami polskich zakładów karnych dla kobiet. Rekonesans badawczy na podstawie badań ankietowych*, „Socjolingwistyka” 2021, nr 35, s. 360.

¹²A. Jaworska, *Leksykon resocjalizacji*, Kraków 2012, s. 163.

W efekcie, poza ogólnie przyjętym, jawnym sposobem zachowania i komunikowania się więźniów, istnieje inny, ukryty zbiór regulujący postępowanie więźniów w rozmaitych sferach życia¹³.

Jednocześnie widać wyraźnie, że podkultura więzienna słabnie i nie osiąga już takiego poziomu jak w rozkwicie swojej działalności. W 1985 r. grypsujący w aresztach warszawskich (Białołęka i Mokotów) stanowili 70–80% całej populacji skazanych¹⁴. Ustępuje ona kultowi pieniądza, jak również osadzonemu za przestępstwa w zorganizowanych grupach przestępczych, którzy często podporządkowują sobie skazanych mających wysoką pozycję w hierarchii grypsujących¹⁵.

Działania podkultury więziennej mające wpływ na bezpieczeństwo jednostek organizacyjnych

Jak wskazuje Katarzyna Kaczorowska, podkultura więzienna ma negatywny wpływ na funkcjonowanie osób pozbawionych wolności. Wynika to z faktu tworzenia nieformalnych struktur o określonym systemie wartości, opartych na brutalności, agresji i przemocy, stojących przeciw normom i zasadom stworzonym przez administrację więzienną. Ponadto zachowanie członków podkultury jest sprzeczne z systemem wartości innych osób odbywających karę pozbawienia wolności¹⁶. Przejawia się to m.in. odmową udziału w procesach resocjalizacyjnych lub też brakiem współpracy podczas tworzenia indywidualnych programów oddziaływań wychowawczych¹⁷. Tomasz Kalisz wskazuje ponadto, że podkultura więzienna wpływa również na poziom bezpieczeństwa innych osadzonych, ponieważ dąży do przejęcia władzy nad społecznością skazanych¹⁸. Przejawia się to choćby zmuszaniem do brania na siebie przewinień, których dokonali członkowie podkultury więziennej, czy też naciskiem na innych więźniów, aby wykonywali za członków podkultury więziennej wszelakie czynności (np. sprzątanie)¹⁹. Ciekawej analizy w tym zakresie dokonał Mariusz Snopek, przeprowadzając badania ankietowe wśród więźniów poszkodowanych (najniżej w hierarchii więziennej). Najwięcej wskazań dotyczących źródła zagrożeń dla tej grupy to właśnie członkowie podkultury więziennej – ponad połowa wszystkich wskazań badanych respondentów²⁰. Zdaniem Witolda Kędzierskiego przejawy zachowań wynikających z pod-

¹³ Za: I. Siudem, *System wartości i struktura potrzeb członków podkultury więziennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2008, nr 21, s. 52.

¹⁴ M. Kamiński, *W te więzienne gry więźniowie grają. Instytucje rzeczywistej subkultury więziennej łagodzące konflikt i przemoc w kontraście do eksperymentu Zimbardo*, „Decyzje” 2021, nr 35, s. 49.

¹⁵ W. Tomasz, A. Hejmej, *Charakterystyka nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Państwo i Społeczeństwo” 2015, nr 2, s. 88.

¹⁶ K. Kaczorowska, *Podkultura więzienna*, [w:] J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński (red.), *Prawo wobec wyzwań współczesności. Z zagadnień nauk penalnych*, Wrocław 2019, s. 107–108.

¹⁷ S. Małek, *Postawy więźniów wobec prawa i przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2009, nr 62–63, s. 123.

¹⁸ T. Kalisz, *Znęcanie się nad osobą pozbawioną wolności. Bezpieczeństwo osobiste skazanych*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, nr 11, s. 230–231.

¹⁹ J. Książek, P. Jarzynkowski, R. Piotrkowska, R. Cybulski, *Podkultura więzienna i jej wpływ na opiekę pielęgnarską w zakładach karnych*, „Przegląd Naukowo-Dydaktyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2016, nr 3, s. 178.

²⁰ M. Snopek, *Zagrożenie bezpieczeństwa osadzonych w przestrzeni izolacji więziennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2021, nr 33, s. 283–284.

kultury przestępczej odnoszą się do agresji i zachowań agresywnych. Mają one charakter instrumentalny i demonstracyjny. Dotyczą wpływu na działania administracji więziennej w postaci zmiany celu, skierowania do innej jednostki lub szpitala czy też wymuszenia innej korzystnej dla siebie decyzji. Wskazuje przy tym niezliczoną liczbę form zachowań autoagresywnych (pocięcia, połyki, wbitki i wstrzyki, zatrucia, samopodpalenia, uszkodzenie gałek ocznych), próby samobójcze i głodówki oraz zachowań agresywnych: pobicia i bójki, znęcanie się nad współwięźniem, agresja psychiczna i werbalna, gwałty na tle podkulturowym²¹ czy też tworzenie tatuażu innym skazanym pod przymusem (oraz nieumiejętne usuwanie ich, co może wymagać hospitalizacji w warunkach poza więziennych)²².

Służba Więzienna monitoruje zdarzenia mające związek z podkulturą przestępczą, w szczególności autoagresję (dane statystyczne od 2001 r. do 2021 r.) oraz akty agresji (dane od 2004 r. do 2018 r.) Szczegółowe dane zawarto w tabelach 1 i 2.

Tabela 1. Autoagresja wynikająca z podkultury więziennej w latach 2001–2021

Rok	Przyczyna autoagresji		Liczba zdarzeń dotyczących podkultury razem	Liczba zdarzeń ogółem	Udział procentowy
	presja podkultury	uczestnictwo w podkulturze			
2001	20	35	55	1130	4,86%
2002	23	44	67	948	7,06%
2003	8	24	36	664	5,42%
2004	4	13	17	730	2,32%
2005	4	22	26	773	3,36%
2006	9	18	27	795	3,39%
2007	9	10	19	633	3%
2008	7	7	14	715	1,95%
2009	2	5	7	818	0,85%
2010	1	9	10	622	1,51%
2011	1	3	4	433	0,94%
2012	2	1	3	281	1,06%
2013	–	1	1	266	0,6%
2014	1	–	1	217	0,46%
2015	–	1	1	215	0,47%
2016	–	–	–	220	–
2017	–	–	–	244	–
2018	–	–	–	223	–
2019	–	–	–	215	–
2020	–	–	–	142	–
2021	–	–	–	174	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> (dostęp 23.12.2022).

²¹ W. Kędzierski, *Auto- i alloagresywne zachowania i postawy występujące wśród więźniów oraz sposoby zapobiegania im*, „Problemy Współczesnej Pedagogiki” 2015, nr 1, s. 43–47. Zob. też: M. Kamiński, op. cit., s. 65–70.

²² A. Basak, *Tatuaż jako element podkultury więziennej*, „Karpacki Przegląd Naukowy” 2013, nr 4, s. 100–101.

Najwięcej zdarzeń dotyczących członków podkultury więziennej miało miejsce w 2002 r., zarówno w kontekście zdarzeń wynikających z presji podkultury przestępczej, jak również aktywnego uczestnictwa w zdarzeniu. Jednocześnie od 2003 r. liczba zdarzeń, których członkowie deklarują przynależność od podkultury przestępczej, nie przekracza 5% wszystkich zdarzeń dotyczących autoagresji. Począwszy od 2006 r., można zaobserwować stały spadek zdarzeń autoagresji dotyczących podkultury więziennej – aż do 2014 r. Służba Więzienna zaprzestała udostępnianie dane dotyczących udziału podkultury więziennej od 2016 r., wskazując jedynie liczbę zdarzeń dotyczących autoagresji. Kolejna grupa danych udostępnionych przez Służbę Więzienną dotyczy innych zdarzeń nadzwyczajnych, w których udział mieli członkowie deklarujący udział w podkulturze więziennej. Szczegółowe dane zostały zaprezentowane w tabeli 2.

Tabela 2. Wypadki nadzwyczajne dotyczące podkultury więziennej inne niż autoagresja w latach 2004–2018

Rok	Nazwa zdarzenia nadzwyczajnego			Łączna liczba zdarzeń	Liczba uczestników ogółem
	zgwalcenie osadzonego	znęcanie się	pobicie innego osadzonego skutkujące ciężkim uszkodzeniem ciała		
2004	8	58	21	87	271
2005	6	73	39	118	352
2006	5	83	44	132	383
2007	6	89	63	158	468
2008	9	78	52	139	358
2009	10	66	63	139	366
2010	5	65	47	117	301
2011	4	67	brak danych	71	224
2012	2	53	brak danych	55	173
2013	1	31	brak danych	32	114
2014	-	26	brak danych	26	78
2015	1	29	brak danych	30	86
2016	4	34	brak danych	38	112
2017	2	41	brak danych	43	122
2018	1	41	brak danych	42	117

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna> (dostęp 23.12.2022).

Zdarzenia o charakterze nadzwyczajnym dotyczące podkultury więziennej zostały podzielone na trzy elementy: zgwałcenie osadzonego, znęcanie się oraz pobicie. Najwięcej zdarzeń dotyczących zgwałcenia osadzonego w kontekście udziału podkultury więziennej miało miejsce w 2009 r., zaś w 2014 r. nie było takich zdarzeń. W przypadku znęcania się najwięcej zdarzeń miało miejsce w 2007 r., najmniej w 2015 r. Najwięcej pobić osadzonego, które skutkowało ciężkim uszkodzeniem ciała, miało miejsce w 2007 r. oraz w 2009 r. (63). Jednocześnie należy zauważyć, że dane te są niepełne, ponieważ od 2011 r. Służba Więzienna zaprzestała prezentowania danych dotyczących pobicia, jak również od 2018 r. zmieniły się kryteria uznawania zdarzeń dotyczących pobicia i bójek wśród osadzonych²³. Wskazane dane uzupełnione zostały o liczbę uczestników takich zdarzeń – najwięcej było ich w 2007 r., zaś najmniej 2014 r., lecz należy wskazać, że liczba ta została pomniejszona o brak wskazań zdarzeń dotyczących pobicia. Warto pamiętać, że dane te dotyczą tylko zdarzeń ujawnionych i odpowiednio zaklasyfikowanych, w związku z powyższym należy uznać, iż ogólna liczba zdarzeń jest większa.

Przeciwdziałanie podkulturze przestępczej przez Służbę Więzienną

Jak wskazują Tomasz Kalisz oraz Adam Kwieciński, Służba Więzienna, prowadząc oddziaływania wobec osób pozbawionych wolności, bierze pod uwagę m.in. wzajemną demoralizację osób pozbawionych wolności oraz negatywny wpływ podkultury więziennej, autoagresję (w tym również wynikającą z podkultury)²⁴. Jednocześnie pierwsze działania wobec podkultury więziennej, jakie podejmuje Służba Więzienna, dotyczą kierowania osadzonych do odpowiednich typów i rodzajów zakładów karnych, umieszczania skazanych w odpowiednich grupach wychowawczych, wizytacje cel mieszkalnych czy też egzekwowanie od nich określonych zachowań wynikających z przepisów prawa²⁵.

Zadania Służby Więziennej dotyczące przeciwdziałania podkulturze więziennej zostały sprecyzowane za pomocą poszczególnych aktów prawnych. Zgodnie z zapisami zawartymi we właściwym rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie ochrony jednostek penitencjarnych funkcjonariusze i pracownicy zobligowani są do prowadzenia czynności profilaktycznych, w tym m.in. do rozpoznawania struktur podkultury przestępczej²⁶. Innym aktem prawnym jest zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. We wskazanym akcie, w szczególności w myśl § 56, do zadań funkcjonariuszy Służby Więziennej odnoszących się do przeciwdziałania podkulturze

²³Szerzej: B. Zając, *Wybrane problemy współczesnego więziennictwa w Polsce*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2022, nr 1, s. 67–68.

²⁴T. Kalisz, A. Kwieciński, *Bezpieczeństwo osobiste osadzonych w okresie izolacji penitencjarnej*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, nr 7, s. 74–75.

²⁵A. Pytka, *Rola i znaczenie oddziaływań wychowawczych funkcjonariuszy Służby Więziennej w pracy z osobami osadzonymi*, [w:] M. Kuryłowicz, M. Strzelec (red.), *Praca penitencjarna*, Warszawa 2022, s. 11–12.

²⁶§ 33 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1804).

więziennej należą: analizowanie przyczyn atrakcyjności podkultury więziennej oraz ograniczanie korzyści, jakie mogą wynikać z tej przynależności, zaspokajanie potrzeb osadzonych będących konkurencją wobec korzyści wynikających z przynależności do podkultury przestępczej, analizowanie informacji dotyczących pełnienia ról w podkulturze, osłabianie ról przywódców podkultury przestępczej. Co istotne, przepisy te dotyczą w równym stopniu wszystkich funkcjonariuszy danego zakładu karnego²⁷. Zgodnie z innym paragrafem niniejszego zarządzenia określone zostały zadania funkcjonariuszy wobec członków podkultury więziennej, w szczególności: obserwowanie zachowań osadzonych i symptomów świadczących o przynależności do podkultury przestępczej oraz roli, jaką w niej pełnią, osadzanie w celach mieszkalnych niezależnie od deklarowanej przynależności do podkultury przestępczej, przekazywanie informacji dotyczących przywódców grup podkulturowych funkcjonariuszom właściwym do przetwarzanych informacji uzyskanych w drodze prowadzenia czynności profilaktycznych²⁸.

Równie ważne są przepisy *post factum* dotyczące działalności osób pozbawionych wolności, w tym podkultury przestępczej. Zgodnie z właściwymi przepisami „skazany, który w celu wymuszenia określonej decyzji lub postępowania organu wykonawczego lub uchylecia się od ciężącego na nim obowiązku powoduje u siebie uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, niezależnie od odpowiedzialności dyscyplinarnej, może być obciążony w całości lub w części kosztami związanymi z leczeniem”²⁹.

Podsumowanie

W strukturach nieformalnej podkultury przestępczej grypsujących uczestniczy nieznaczna liczba osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności. Ich rola traci wraz z biegiem lat na znaczeniu. Wynikać to może przede wszystkim ze zmian społecznych, które dotknęły również zakłady karne w Polsce. Historycznie rzecz ujmując, miało to swoje pewne uzasadnienie – chodzi mianowicie o walkę z opresyjnym systemem, którego ucieleśnieniem było więzienie, czy też o walkę o lepszy byt i poprawę warunków socjalno-bytowych w jednostkach penitencjarnych. Aktualnie zaś podkultura przestępcza ustępuje kultowi pieniądza. Nie zasady stanowią o wartości człowieka, lecz posiadane pieniądze, które można wykorzystać między innymi w przywiezionej kantynie. Służba Więzienna zauważa negatywne aspekty działalności podkultury przestępczej grypsujących. Wyznacznikiem jest tutaj przede wszystkim zbieranie danych dotyczących ich aktywności (prowadzenie statystyk zdarzeń, analizowanie aktywności członków podkultury, tworzenie aktów prawnych). Jednocześnie należy uznać, że Służba Więzienna realizuje swoje działania w zakresie prewencyjnego przeciwdziałania pojawieniu się

²⁷ §56 zarządzenia nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych.

²⁸ Ibidem, §59.

²⁹ Art. 119 z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 ze zm.).

negatywnych następstw podkultury przestępczej w postaci izolowania ich członków, umiejętnego rozmieszczania w celach mieszkalnych czy też niedopuszczania do tworzenia cel jednorodnych, tj. składających się z samych członków deklarujących przynależność do podkultury przestępczej. Innymi działaniami są szczegółowe monitorowania aktywności i niedopuszczanie do wystąpienia zdarzeń, chociażby w postaci przetransportowania skazanego mającego znaczącą rolę do innej jednostki penitencjarnej.

Mimo że rola podkultury przestępczej jest mniejsza niż w latach 90. ubiegłego wieku, to Służba Więzienna, choć posiada odpowiednie narzędzia w postaci programów i oddziaływań, nie jest w stanie całkowicie wyeliminować jej z zakładów karnych. Bez wątpienia działalność tejże podkultury przestępczej wpływa negatywnie na całokształt funkcjonowania jednostek penitencjarnych w Polsce. Przytoczone przykłady zdarzeń i zachowań wynikających z działalności podkultury przestępczej niosą za sobą dalsze konsekwencje w postaci przemieszczeń osadzonych między oddziałami lub celami, hospitalizacji czy też wykorzystywania odpowiednich środków przymusu bezpośredniego oraz stosowania kar dyscyplinarnych wobec aktywnych ich uczestników. Wobec tego należy uznać działalność podkultury przestępczej za dalece szkodliwą i wpływającą jednoznacznie negatywnie na poziom bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Basak A., *Tatuaż jako element podkultury więziennej*, „Karpacki Przegląd Naukowy” 2013, nr 4.
- Bulenda T., *Kongresowe rekomendacje w reformie więziennictwa i zmianach w postępowaniu z więźniami – kontekst organizacji pozarządowych*, [w:] K. Jędrzejak, M. Kalaman, R. Poklek (red.), *20 lat działalności Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego. Refleksje i impresje jubileuszowe*, Kalisz 2013.
- Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2007.
- Jastrzębska M., *Krótką charakterystyka zjawiska nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Studia Gdańskie” 2010, t. VII, s. 161.
- Jaworska A., *Leksykon resocjalizacji*, Kraków 2012.
- Kaczorowska K., *Podkultura więzienna*, [w:] J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński (red.), *Prawo wobec wyzwań współczesności. Z zagadnień nauk penalnych*, Wrocław 2019.
- Kalisz T., *Znęcanie się nad osobą pozbawioną wolności. Bezpieczeństwo osobiste skazanych*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, nr 11.
- Kalisz T., Kwieciński A., *Bezpieczeństwo osobiste osadzonych w okresie izolacji penitencjarnej*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, nr 7.

- Kamiński M., *W te więzienne gry więźniowie grają. Instytucje rzeczywistej subkultury więziennej łagodzące konflikt i przemoc w kontraście do eksperymentu Zimbardo*, „Decyzje” 2021, nr 35.
- Kędzierski W., *Auto- i alloagresywne zachowania i postawy występujące wśród więźniów oraz sposoby zapobiegania im*, „Problemy Współczesnej Pedagogiki” 2015, nr 1.
- Książek J., Jarzynkowski P., Piotrkowska R., Cybulski R., *Podkultura więzienna i jej wpływ na opiekę pielęgniarzką w zakładach karnych*, „Przegląd Naukowo-Dydaktyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2016, nr 3.
- Małek S., *Postawy więźniów wobec prawa i przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2009, nr 62–63.
- Michalska A., Michalski D., *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*, Warszawa–Olsztyn 2020.
- Niepytalska-Osiecka N., *Słownictwo przestępcze za murami polskich zakładów karnych dla kobiet. Rekonesans badawczy na podstawie badań ankietowych*, „Socjolingwistyka” 2021, nr 35.
- Przybyliński S., *Na krawędzi więziennej egzystencji – skazani „cwaniacy” w soczewce podkulturowego spojrzenia*, „Resocjalizacja Polska” 2016, nr 11.
- Przybyliński S., *Podkultura więzienna – wielowymiarowość rzeczywistości penitencjarniej*, Kraków 2005.
- Pytka A., *Rola i znaczenie oddziaływań wychowawczych funkcjonariuszy Służby Więziennej w pracy z osobami osadzonymi*, [w:] M. Kuryłowicz, M. Strzelec (red.), *Praca penitencjarna*, Warszawa 2022.
- Rodasik R., Ćwiertnia E., Zat’ko J., *Język podkultury więziennej – gwara, język migowy, tatuaż*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2013, nr 13.
- Siudem I., *System wartości i struktura potrzeb członków podkultury więziennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2008, nr 21.
- Snopek M., *Zagrożenie bezpieczeństwa osadzonych w przestrzeni izolacji więziennej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2021, nr 33.
- Sudul R., *System penitencjarny w zapewnieniu bezpieczeństwa w Polsce*, „Studia i Analizy Nauk o Polityce” 2022, nr 2.
- Tomasz W., Hejmej A., *Charakterystyka nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Państwo i Społeczeństwo” 2015, nr 2.
- Zając B., *Wybrane problemy współczesnego więziennictwa w Polsce*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2022, nr 1.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1997 r., Nr 90, poz. 557 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1804).

Zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych.

Źródła internetowe

<https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-roczna>.

Miesięczna informacja statystyczna. Listopad 2022 r., <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-miesieczna>.

The impact of prison subculture on prisons safety-theory

Summary

The article presents, the impact of prison subculture on prisons safety in Poland. The text has been split in three ways: characteristic of prison subculture, the most important things about subculture, and the negative ways which are leading to dangerous situations in prisons. In the rest of the text there are countermeasures against prison subculture used by prison guards.

The purpose of the text was to do research about situations made by prison subculture like fights, self-harm, and rapes on another inmate. It shows intensity of these situations and their impact on Polish prisons safety.

Keywords: Prison, Prison Guard, prison subculture, safety, prison system, prison guards